

Konrad Zamirski

Postępowanie regulacyjne Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP przed Między- kościelną Komisją Regulacyjną

[Regulatory Proceedings of the Muslim Religious Union in the Republic of Poland before the Church Regulatory Commission]

Abstract

This article concerns the regulatory proceedings initiated against former real estate belonging to the Muslim Religious Union in the Republic of Poland. The proceedings concern three real estate in the localities of Podlaskie Region. The author also presents the principles of operation of the Church Regulatory Commission based on the provisions of the Polish Act on the Guarantees of Freedom of Conscience and Religion and the Regulation on the detailed procedure of regulatory proceedings before the Church Regulatory Commission. The description of individual cases reflects the specificity of these proceedings as compared to other administrative proceedings. At the same time, important aspects were also presented, such as the issues of the legal existence of the Muslim Religious Union in the Republic of Poland, which was the applicant for this procedure, which lasted twenty years.

Keywords: Muslim Religious Union, Inter-Church Regulatory Commission, regulatory proceedings, church property matters.

Wprowadzenie

Analizowane postępowanie regulacyjne zostało określone przez polskiego ustawodawcę w dziale IIIa, „Regulacja spraw majątkowych niektórych kościołów”, art. 38a–38g ustawy z 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, (dalej: u.g.w.s.w.)¹. Postępowanie dotyczące

¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1153. Postępowanie regulacyjne weszło w życie z mocy ustawy z 26 czerwca 1997 r. o zmianie ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz o zmianie niektórych ustaw, Dz.U. z 1998 r., nr 59, poz. 375.

spraw Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: MZR) obejmuje wnioski regulacyjne wniesione do Międzykościelnej Komisji Regulacyjnej (dalej: MKR) wobec trzech nieruchomości dotyczących tego związku religijnego z mocy z art. 38a ust. 2 u.g.w.s.w., gdzie wskazano, iż roszczenia majątkowe wobec Państwa mogą również zgłaszać do Komisji – w terminie do 31 grudnia 1998 r. – kościoły i inne związki wyznaniowe. Niektóre związki wyznaniowe miały możliwość wcześniejszego dochodzenia swoich praw w toku postępowania administracyjnego².

MZR w Polsce współcześnie działa na podstawie przepisów ustawy z 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej³. R. Kaczmarczyk podnosi, iż był prawny MZR to nie tylko ustawa o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, ale także inne akty prawne⁴. Należy tu też przytoczyć choćby rozporządzenie Rady Ministrów z 26 sierpnia 1936 r. o uznaniu Statutu Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej⁵. Oba akty prawne są nadal obowiązujące i w ocenie autora wymagają prac legislacyjnych z uwagi na ich anachronizm prawny w kontekście art. 25 ust. 5 konstytucji RP⁶. Do postępowania regulacyjnego zainicjowanego u.g.w.s.w. nie odnosi się także Statut MZR w RP uchwalony 28 lutego 2009 roku w Białymstoku⁷. Według § 17 tego statutu Najwyższe Kolegium Muzułmańskie jest organem wykonawczym Muzułmańskiego Związku Religijnego. Nadto organami MZR są: Wszechpolski Kongres Muzułmańskiego Związku Religijnego, Główna Komisja Rewizyjna Muzułmańskiego Związku Religijnego, Ogólne Zebranie Członków Zwyczajnych Gminy, Zarząd Gminy Muzułmańskiej i Komisja Rewizyjna Gminy Muzułmańskiej⁸.

² T.J. Zieliński, „Rewindykacja nieruchomości Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego na terenie Gdańska po 1989 r. (Postępowania przed komisją regulacyjną)”, *Studia z Prawa Wyznaniowego* 2010, tom 3, s. 7.

³ Dz.U. z 1936 r., nr 30, poz. 240 ze zm.

⁴ R. Kaczmarczyk, „Status prawny i faktyczny Muzułmańskich Związków Wyznaniowych w Polsce”, *Studia z Prawa Wyznaniowego* 2016, tom 19, s. 265.

⁵ Dz.U. z 1936 r., nr 72, poz. 517 ze zm.

⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.

⁷ Statut MZR w RP został uchwalony 28 lutego 2009 roku w Białymstoku (w 3. dniu miesiąca Rabbi Al Aħal roku 1430 według kalendarza muzułmańskiego) przez XVII Nadzwyczajny Wszechpolski Kongres Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, ze zmianami 15 marca 2014 roku w Białymstoku (w 14. dniu miesiąca Dżamada Al Aħal roku 1435 według kalendarza muzułmańskiego) przez XIX Nadzwyczajny Wszechpolski Kongres Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej.

⁸ Władze MZR w RP określono w § 8 statutu.

Sprawy MZR zgłoszone do MKR dotyczyły nieruchomości dawnej należących w sensie prawnym do tej grupy wyznaniowej, a znajdujących się w miejscowościach: Studzianka, Kruszyniany i Bohoniki.

Postępowanie regulacyjne przed MKR dotyczące MZR w RP rozpoczęło się złożeniem wniosków w przewidzianym terminie do końca 1998 r., a zakończyło dopiero w 2021 roku. Łączna liczba spraw wszystkich związków wyznaniowych i organizacji międzykościelnych zgłoszonych do MKR wynosi 170, z czego do 21 kwietnia 2022 roku zakończono rozpoznanie 95 wniosków. Poza MZR w RP z wnioskami w tym postępowaniu wystąpiło jeszcze osiem związków wyznaniowych, a mianowicie:

- 1) Kościół Anglikański w Polsce,
- 2) Kościół Nowoapostolski w Polsce,
- 3) Kościół Ewangelicznych Chrześcijan w Polsce,
- 4) Kościół Zielonoświątkowy w Rzeczypospolitej Polskiej,
- 5) Kościół Chrześcijan Baptystów w RP,
- 6) Kościół Adwentystów Dnia Siódmego w RP,
- 7) Kościół Ewangelicko-Metodystyczny w RP,
- 8) Kościół Ewangelicko-Reformowany w RP,
- 9) Towarzystwo Biblijne w Polsce – jako jedyna organizacja międzykościelna także wystąpiła z wnioskiem restrywatyzyjnym do MKR⁹.

Z wyżej wymienionych do końca kwietnia 2022 roku trwają jeszcze postępowania regulacyjne wobec Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP, Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w RP, Kościoła Nowoapostolskiego w Polsce oraz Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP.

Wracając do MZR w RP, to jego pierwotne struktury mają źródło w działalności jeszcze przed pierwszą wojną światową; muzułmanie polscy żyli i funkcjonowali w zaborze rosyjskim i byli zorganizowani w gminy wyznaniowe. Gminy te podlegały muftiemu zlokalizowanemu na Krymie¹⁰. W początku lat dwudziestych XX wieku założono dwie ważne instytucje: w 1919 roku powstał w Wilnie Centralny Komitet Tatarów Polski, Litwy, Białorusi i Ukrainy, a w 1923 roku warszawscy muzułmanie założyli Związek Muzułmański m.st. Warszawy. Organizacje te, choć nie skupiały wszystkich środowisk muzułmańskich w Polsce, w 1925 roku w Wilnie

⁹ Termin „restrywatyzyzacja” można rozumieć także jako rewindykacja i regulacja spraw majątkowych; tak: P. Borecki, „W sprawie pojęcia wyznaniowej żydowskiej osoby prawnej. Uwagi na tle wyroku Sądu Najwyższego z 9 lutego 2007 r. sygn. III CSK 411/06”, *Studia Prawa Publicznego* 2020, nr 1 (29), ss. 163–180.

¹⁰ Historia MZR w RP [w:] <http://mzr.pl/historia-mzr-w-rp/> [dostęp: 15 maja 2022].

dały początek Wszehpolskiemu Zjazdowi Delegatów Gmin Muzułmańskich, a to pozwoliło ostatecznie stworzyć instytucję skupiającą wszystkich polskich muzułmanów, tj. Muzułmański Związek Religijny¹¹.

Po inwazji ZSRR na Polskę w 1939 roku więcej niż 90 procent polskich muzułmanów znalazło się w strefie okupacji sowieckiej. W okresie 1939–41 wskutek terroru ZSRR zniszczono niemal całą polską inteligencję muzułmańską.

MZR reaktywował działalność w 1947 i działał przez cały okres PRL¹².

Zgodnie z obowiązującym obecnie Statutem MZR (§ 1 ust. 1) Muzułmański Związek Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej działa nieprzerwanie od 28 grudnia 1925 r., co także daje możliwość rewindykacyjną¹³.

Niniejszy artykuł ma przedstawić nieznanie praktycznie sprawy rewindykacyjne prowadzone w VI zespole orzekającym MKR oraz prawne ramy procedowania spraw w postępowaniu regulacyjnym przed MKR.

Postępowanie regulacyjne przed MKR

Postępowanie regulacyjne przed MKR jest inicjowane wnioskiem zgodnie z przepisem art. 38a ust. 2 i art. 38d ust. 3 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. Tym samym należy przyjąć, że jest to postępowanie *stricte* wnioskowe, które ma szczególny charakter prawny *quasi*-polubowny¹⁴ – wydane zaś w postępowaniu regulacyjnym orzeczenia mają charakter *sensu largo* decyzji administracyjnej¹⁵. Postępowanie regulacyjne, niezależnie od powołanej przez ustawodawcę komisji regulacyjnej, jest ze swej natury ekstraordynaryjne, co do zasady także jednoinstancyjne.

¹¹ Historia MZR w RP [w:] <http://mzr.pl/historia-mzr-w-rp/> [dostęp: 15 maja 2022].

¹² D. Rozkrut i inni, „Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2017”, tom LXXVII, Warszawa 2016, ss. 194 i 195.

¹³ P. Borecki, „Obsada godności Muftiego Muzułmańskiego Związku Religijnego a zasady Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”, *Studia Prawa Publicznego* 2018, nr 1 (21), ss. 9–27.

¹⁴ D. Walencik, „Postępowanie regulacyjne przed Komisją Regulacyjną do spraw Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego”, *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 2008, tom 41, z. 1, s. 66. Zob. D. Walencik, *Rewindykacja nieruchomości Kościoła Katolickiego w postępowaniu przed Komisją Majątkową*, Lublin 2009, ss. 186 i 187. Zob. P. Pelc, „Kwestia zwrotu mienia kościelnych osób prawnych w świetle ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej”, *Prawo Kanoniczne* 38 (1–2), s. 126.

¹⁵ Wyrok NSA z 28 kwietnia 2018 r., sygn. akt: I OSK 2099/15, LEX nr 2100578. Wcześniej odmiennie stanowisko wskazywał TK – zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 marca 2013 r., sygn. akt: K 25/10, LEX nr 1294138.

Szczególny zakres regulacji postępowania regulacyjnego budzi wątpliwości również w kwestii bezstronności przedstawicieli komisji regulacyjnych – na co już zwracała uwagę literatura przedmiotu – z uwagi na wybór parytetowy, a nie niezależny¹⁶. Na skutek ostatnich zmian w jurysprudence istnieje jednak sądowno-administracyjna możliwość badania orzeczeń komisji regulacyjnych, w tym orzeczeń wydawanych przez MKR¹⁷. Złożony wniosek inicjuje rozpoczęcie procedowania spraw zgłoszonych MKR w ramach postępowania regulacyjnego. W przepisie art. 38a ust. 4 ustawodawca stanowi, iż jeżeli przywrócenie kościelnej osobie prawnej własności nieruchomości nie jest możliwe z uwagi na trudne do przezwyciężenia przeszkody, przyznaje się jej nieruchomości zamienną, a jeżeli nie jest to możliwe, osobie tej przyznaje się odszkodowanie ustalone według przepisów o wywłaszczeniu nieruchomości – w ramach ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami¹⁸, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 1998 roku. Ponadto, zgodnie z przepisem art. 38c u.g.w.s.w., postępowaniu podlega także majątek nieruchomy, przekazany na własność gminie w trybie ustawy z 10 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych¹⁹ – postępowaniu, o którym mowa w art. 38a i 38b u.g.w.s.w. Komisja rozpatruje sprawy w zespołach orzekających²⁰; w ich skład wchodzi po dwóch członków wyznaczonych przez ministra właściwego do spraw religijnych i władze kościoła lub związku wyznaniowego, którego wniosek dotyczy. Komisja ma siedzibę w Warszawie przy MSWiA²¹. Postępowania sądowe oraz administracyjne dotyczące danej nieruchomości, wobec której wszczęto postępowanie regulacyjne, ulega zawieszeniu, a sądy i organy prowadzące postępowania administracyjne przekazują ich akta do MKR. Uczestnikami tego postępowania są wnioskodawcy oraz wszystkie zainteresowane podmioty, faktycznie nie wskazano jedynie osób fizycznych i podmiotów gospodarczych, jeśli takie postępowanie miałyby ich doty-

¹⁶ M. Pietrzak, *Prawo wyznaniowe*, wyd. 2, Warszawa 2003, s. 267. Zob. D. Walencik, „Kwestia bezstronności członków Komisji Regulacyjnych” [w:] *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, red. T.J. Zieliński, Warszawa 2009, ss. 171 i 172.

¹⁷ R. Jastrzębski, „Dopuszczalność drogi sądownoadministracyjnej od orzeczeń Komisji Regulacyjnej ds. Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego”, *Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych* 2020, 4(68), ss. 161–175.

¹⁸ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 1899.

¹⁹ Dz.U. z 1990 r., nr 32, poz. 191.

²⁰ A. Czohara, „Komisje Regulacyjne” [w:] *Leksykon prawa wyznaniowego. 100 podstawowych pojęć*, red. A. Mezglewski, Warszawa 2014, s. 159.

²¹ Tamże, s. 160.

czyć. Uczestnicy postępowania regulacyjnego mają prawo zawrzeć ugodę przed MKR lub zespół orzekający MKR wydaje orzeczenie. Regulacja jako postępowanie nie może naruszać praw nabytych przez niepaństwowe osoby trzecie, a w szczególności przez inne kościoły i związki wyznaniowe oraz rolników indywidualnych. Ważne jest też tu rozporządzenie Rady Ministrów z 14 czerwca 1999 r. w sprawie określenia państwowych jednostek organizacyjnych oraz jednostek samorządu terytorialnego, z których mienia mogą być wyłączone nieruchomości zamienne, oraz określenia państwowej jednostki organizacyjnej, na którą może być nałożony obowiązek zapłaty odszkodowania na rzecz osób prawnych kościołów, innych związków wyznaniowych i krajowych organizacji międzykościelnych, które zgłosiły roszczenia do Międzykościelnej Komisji Regulacyjnej, obejmujące niezbędną pomoc prawną w aspekcie wydawania zamiennych nieruchomości²².

Organizacyjnie zasady postępowania regulacyjnego, a szczególnie tryb postępowania regulacyjnego oraz wynagrodzenie dla członków MKR zostały określone w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 20 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania regulacyjnego przed Międzykościelną Komisją Regulacyjną²³. Rozporządzenie w § 2 ust. 13 określa liczebność członków MKR jako 2–6 członków wyznaczonych przez ministra ds. wyznań oraz po dwie osoby wyznaczone przez władze kościołów, innych związków wyznaniowych i krajowych organizacji międzykościelnych, które złożyły wnioski do Komisji. W § 3 ust. 1–2 tego aktu wykonawczego wskazano, iż siedzibą MKR jest miasto stołeczne Warszawa, ale MKR może wykonywać też swoje zadania na posiedzeniach wyjazdowych; § 4 ust. 1–2 tego aktu stanowi, że obsługę kancelaryjno-biurową MKR zapewnia urząd obsługujący ministra właściwego do spraw wyznań religijnych, a szczegółowe zadania ma tu sekretarz MKR wyznaczony przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych²⁴.

Ten akt wykonawczy, jakim jest przedmiotowe rozporządzenie, określa też tryb postępowania regulacyjnego – w § 5–23, stanowiących rozdział 2 za-

²² Dz.U. z 1999 r., nr 53, poz. 552.

²³ Dz.U. z 2004 r., nr 279, poz. 2768. Wcześniej obowiązywał inny akt wykonawczy o trybie pracy MKR, tj. rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 9 lutego 2000 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania regulacyjnego przed Międzykościelną Komisją Regulacyjną, Dz.U. z 2000 r., nr 12, poz. 151.

²⁴ K. Zamirski, „Rewindykacja mienia Kościoła Anglikańskiego w Polsce przed Międzykościelną Komisją Regulacyjną”, *Przegląd Prawa Wyznaniowego* 2018, nr 10, ss. 179–196.

tytułowany „Postępowanie regulacyjne”. W § 6 statuuje się, że o wszczęciu tego postępowania zespół orzekający zawiadamia jego uczestników. Jednocześnie uczestnik postępowania, do którego pretensja (żądanie) jest skierowana (skierowane), powinien udzielić pisemnych wyjaśnień w terminie 30 dni. W § 8 tego aktu ustawodawca wskazuje, że w zakresie pełnomocnictw i doręczania pism stosuje się odpowiednio przepisy art. 32 i 33 oraz 39–41 i 45–47 ustawy z 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (dalej k.p.a.)²⁵. Z kolei § 9 i 10 stanowią, że w zakresie wzywiania do udziału w czynnościach postępowania regulacyjnego stosuje się odpowiednio przepisy art. 50–56 k.p.a., z wyłączeniem przepisu art. 54 § 1 pkt 6 k.p.a.; odnośnie zaś do terminów w tym postępowaniu używa się instytucji z art. 57–60 k.p.a. W § 18 ust. 3 tego rozporządzenia wskazano, że rozprawą lub posiedzeniem kieruje jeden ze współprzewodniczących zespołu orzekającego. Kierujący rozprawą korzysta z art. 91–95 k.p.a. Akt ten określa też wynagrodzenie dla członków Komisji i personelu pomocniczego²⁶.

Według § 24 tego rozporządzenia członkowie MKR otrzymują dietę miesięczną zryczałtowaną odliczoną od podstawy:

- 1) dla współprzewodniczącego zespołu orzekającego – 70% wynagrodzenia wiceprezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego,
- 2) dla członka – 70% wynagrodzenia sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Przy obliczaniu wysokości diety bierze się pod uwagę liczbę postępowań rozpatrywanych przez MKR²⁷; jednakże przez wiele lat, od początku istnienia MKR wysokość wynagrodzeń była sukcesywnie zmieniana – choćby kolejnymi rozporządzeniami Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji²⁸. Obecnie obowiązująca wysokość wynagrodzenia członków i personelu pomocniczego komisji regulacyjnych wynosi w okresie od 1 stycznia 2022 r. do 31 grudnia 2022 r. odpowiednio 25,44% wynagrodzeń ujętych w rozporządzeniu z 2004 roku, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 26 listopada 2021 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia członków i personelu pomocniczego komisji regulacyjnych działających na podstawie

²⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 735.

²⁶ K. Zamirski, „Rewindykacja mienia Kościoła Anglikańskiego...”, op. cit., ss. 179–196.

²⁷ A. Czohara, „Komisje Regulacyjne”, op. cit., s. 161.

²⁸ Dz.U. z 2021 r., poz. 201; Dz.U. z 2020 r., poz. 2312; Dz.U. z 2019 r., poz. 2394; Dz.U. z 2018 r., poz. 2427; Dz.U. z 2017 r., poz. 2384; Dz.U. z 2016 r., poz. 2187; Dz.U. z 2015 r., poz. 2228; Dz.U. z 2014 r., poz. 1938; Dz.U. z 2013 r., poz. 1740; Dz.U. z 2013 r., poz. 18; Dz.U. z 2012 r., poz. 17; Dz.U. z 2010 r., nr 257, poz. 1740, a także wcześniejsze.

ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych w roku 2022²⁹.

Zarys spraw regulacyjnych MZR w RP

Przedmiotowe sprawy dotyczą gruntów dawnej należącego do MZR w okresie II RP, a leżących na ziemi podlaskiej – białostockiej³⁰.

Wnioskiem z końca grudnia 1998 r. kierowanym do MKR Najwyższe Kolegium MZR w RP wniosło o zwrot nieruchomości (trzy sprawy) stanowiących niegdyś ich własność³¹. Został on zatytułowany: wniosek o przywrócenie własności nieruchomości przejętych przez Skarb Państwa. W uzasadnieniu czytamy, iż wspólnota muzułmańska ma w RP 600-letnią tradycję, a grunty te były *de facto* wakufami, stanowiącymi ideowo majątek fundacji realizującej cele statutowe³². W zasadzie MZR liczył znacznie więcej przejętych gruntów. Wskazano, że tylko na terenach obecnej Polski MZR posiadał grunty w m. Kruszyniany (30 ha), Bohoniki (41 ha), Studzianka (0,84 ha), Gdańsk przy ul. Abrahama 17a (0,1005 ha) i inne, jakie zostały poza obecnymi granicami³³. W uzasadnieniu podano też zestawienie dokumentów w MWRiOP, gdzie wskazywano adresy nieruchomości należących do MZR, tj. sygn. 1473 (lata 1923–26), ss. 1–65, sygn. 1478 (lata 1925–26), ss. 1–35, sygn. 1479 (...), ss. 1–46, sygn. 1483 (cmentarze 1919–29, 1939) oraz sygn. 1484 (lata 1922–1939). Przedstawiając poszczególne sprawy przez pryzmat kolejności ich rozpoznania, to pierwsza została rozpoznana sprawa Kruszynian, gm. Krynki mająca nr W.MKR-VI-106/2000. W sprawie wydano orzeczenie umarzające postępowanie przed MKR z dniem 25 marca 2004 r. na mocy art. 105 § 1 k.p.a. oraz § 21 rozporządzenia dotyczącego trybu postępowania przed MKR. Umorzenie nastąpiło na skutek pisma z cofnięciem wniosku w dniu 22 lipca 2003 r. przez Najwyższe Kolegium Muzułmańskie MZR w RP. Uczestnikami postępowania poza

²⁹ Dz.U. z 2021 r., poz. 2277.

³⁰ A. Miśkiewicz, *Tatarzy polscy w latach 1945-1985. Zarys historyczny*, Studia Podlaskie, tom III, 1991, ss. 99–137.

³¹ Akta MKR dotyczące spraw 104/105/106.

³² Szerzej: M. Zaporowska, Z. Zaporowska, „Wakuf cmentarny. Zarys problematyki prawnej” [w:] *Non omnis moriar. Osobiste i majątkowe aspekty prawne śmierci człowieka: zagadnienia wybrane*, red. J. Gołaczyński, J. Mazurkiewicz, J. Turłukowski, D. Karkuta. Wrocław 2015, ss. 900–918.

³³ Akta MKR dotyczące spraw 104/105/106 (1 segregator i 2 teczki): treść wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego, ss. 1–3.

MZR byli także: Starosta Sokólski, ANR, Wojewoda Podlaski, Urząd Gminy Krynki. Postępowanie było inicjowane zawiadomieniem o wszczęciu. W samej sprawie odbyły się tylko trzy posiedzenia, m.in. w dniach: 30 czerwca 2002 r. oraz 10 marca 2003 r. i 31 marca 2004 roku³⁴.

Kolejna rozpoznana sprawa dotyczyła nieruchomości Bohoniki, nr sprawy W.MKR-VI-105/2000. Uczestnikami postępowania były MZR, Starostwo Powiatowe w Sokółce, Nadleśnictwo Czarna, Urząd Miasta Sokółka i inne. Orzeczeniem MKR z 25 marca 2004 r. przekazano dwie działki zamienne nr 46/2 o pow. 6,48 ha i dz. nr 36/3 o pow. 34,4 ha – wobec roszczeń zgłoszonych w tym postępowaniu na kwotę 86.310 zł. Względem przekazanych działek zamiennych Rada Miejska w Sokółce podjęła swoją uchwałę (26 września 2002 r., nr XLIX/316/22) o nieodpłatnym przekazaniu nieruchomości zamiennych na rzecz MZR w RP. W sprawie odbyło się kilka posiedzeń MKR, m.in. w dniach: 24 września 2001 r., 30 września 2002 r., 30 czerwca 2003 r., 31 lipca 2003 r. i 13 października 2003 r. oraz 25 marca 2004 roku³⁵.

Ostatnia rozpoznana sprawa dotyczy nieruchomości w m. Studzianka, a mająca nr W.MKR-VI-104/2000. Sprawa zakończyła się wydaniem orzeczenia umarzającego w dniu 7 czerwca 2021 roku. Zanim do tego doszło, odbyło się wiele posiedzeń (30 września 2002 r., 30 czerwca 2003 r., 25 marca 2004 r., 4 kwietnia 2005 r., 8 sierpnia 2005 r., 16 marca 2006 r., 12 maja 2008 r., 13 października 2008 r., 18 grudnia 2008 r., 21 lutego 2011 r. i 8 marca 2017 roku). Według informacji z pisma z 3 marca 2021 r. Najwyższe Kolegium MZR w RP cofnęło wnioski w sprawie cmentarza w Studziance, dz. 257 ob. 0015 Studzianka, oraz cmentarza w Zastawie, dz. 294/1. Cofnięcie nastąpiło wobec decyzji Najwyższego Kolegium MZR – uchwał nr 1/2019 i 2/2019 dotyczących zakończenia sprawy przed MKR³⁶.

W ciągu tych lat stroną MZR w RP przed MKR w VI zespole orzekającym reprezentowali m.in.: Stefan Jasiński – współprzewodniczący komisji, Adam Świerblewski – członek komisji, oraz inne osoby³⁷. Stronę rządową przez wiele lat działania tego zespołu reprezentowały również liczne osoby.

³⁴ Akta MKR dotyczące spraw 104/105/106 (1 segregator i 2 teczki): pisma, protokoły, zawiadomienia, korespondencja.

³⁵ Tamże.

³⁶ Tamże.

³⁷ Odpowiedź na interpelację nr 7616 w sprawie komisji ds. restytucji własności kościołów i związków wyznaniowych, Odpowiadający: podsekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji Sebastian Chwałek, Warszawa, 19 grudnia 2016 r., <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=435A26BF> [dostęp: 15 kwietnia 2022].

Podsumowanie

Z przedstawionych rozważań można wywieść, że w postępowaniu regulacyjnym przed MKR do procedowania w VI zespole orzekającym wpłynęły trzy sprawy tego związku wyznaniowego. Wszystkie one dotyczyły nieruchomości historycznych należących do MZR w RP. W dwóch sprawach wydano orzeczenie umarzające postępowanie, a trzecia zakończona była orzeczeniem, według którego przyznano odszkodowanie w kwocie 86.310 zł za dwie działki o łącznej pow. 38,9 ha. W niniejszym postanowieniu MZR w RP nie zgłaszała innych wniosków, prócz ww. trzech dotyczących dawnych nieruchomości gmin wyznaniowych³⁸. W zasadzie początek sprawy dotyczył 1998 roku (data wpływu wniosków do MKR), a całkowicie zakończyła się ona w 2021 r. (data rozstrzygnięcia wszystkich spraw).

Konkludując, można tym samym przyjąć, że niniejsze postępowanie regulacyjne zakończyło się choćby w jakimś stopniu zaspokojeniem roszczeń MZR w RP względem utraconego majątku i wobec powstałych skutków prawnych wynikających z działań komunistów w powojennej Polsce w ramach społecznej walki z religią. W artykule wskazano także mnogość aktów prawnych, w jakich porusza się i poruszała MKR w swych rozstrzygnięciach. Działa ona w polskim systemie prawnym już przeszło dwadzieścia lat, a do kwietnia 2022 r. wydała ich łącznie 95³⁹.

Abstrakt

Niniejszy artykuł dotyczy postępowania regulacyjnego wszczętego wobec nieruchomości dawniej należących do Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP. Postępowanie dotyczy trzech nieruchomości miejscowościach w województwie podlaskim. Autor ukazuje także zasady działania Międzykościelnej Komisji Regulacyjnej na podstawie przepisów polskiej ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz rozporządzenia w sprawie szczegółowego trybu postępowania regulacyjnego przed Międzykościelną Komisją Regulacyjną. Opis poszczególnych spraw jest odzwierciedleniem specyfiki tego postępowania w porównaniu do innych postępo-

³⁸ Sprawozdanie z prac MKR z 21 kwietnia 2022 r., ss. 1-3.

³⁹ Odpowiedź sekretarza stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji – z upoważnienia ministra – na interpelację nr 22266 w sprawie działalności Komisji Majątkowej PAKP <https://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/426B3FBF> [dostęp: 15 kwietnia 2022].

wań o charakterze administracyjnym. Jednocześnie przedstawiono ważne aspekty, jakimi są kwestie bytu prawnego Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP, który był wnioskodawcą tego postępowania – trwającego dwadzieścia lat.

Słowa kluczowe: Muzułmański Związek Religijny, Międzykościelna Komisja Regulacyjna, postępowanie regulacyjne, kościelne sprawy majątkowe.

BIBLIOGRAFIA

Borecki P., „Obsada godności Muftiego Muzułmańskiego Związku Religijnego a zasady Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”, *Studia Prawa Publicznego* 2018, nr 1 (21).

Borecki P., „W sprawie pojęcia wyznaniowej żydowskiej osoby prawnej. Uwagi na tle wyroku Sądu Najwyższego z 9 lutego 2007 r. sygn. III CSK 411/06”, *Studia Prawa Publicznego* 2020, nr 1 (29).

Czohara A., „Komisje Regulacyjne” [w:] *Leksykon prawa wyznaniowego. 100 podstawowych pojęć*, red. A. Mezglewski, Warszawa 2014.

Jastrzębski R., „Dopuszczalność drogi sądownoadministracyjnej od orzeczeń Komisji Regulacyjnej ds. Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego”, *Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych* 2020, 4 (68).

Kaczmarczyk R., „Status prawny i faktyczny Muzułmańskich Związków Wyznaniowych w Polsce”, *Studia z Prawa Wyznaniowego* 2016, tom 19.

Miśkiewicz A., „Tatarzy polscy w latach 1945–1985. Zarys historyczny”, *Studia Podlaskie*, tom III, 1991.

Pelc P., „Kwestia zwrotu mienia kościelnych osób prawnych w świetle ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej”, *Prawo Kanoniczne* 38 (1–2).

Pietrzak M., *Prawo wyznaniowe*, wyd. 2, Warszawa 2003.

Rozkrut D. i inni, „Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2017”, tom LXXVII, Warszawa 2016.

Walencik D., „Kwestia bezstronności członków Komisji Regulacyjnych” [w:] *Bezstronność religijna, światopoglądowa i filozoficzna władz Rzeczypospolitej Polskiej*, red. T.J. Zieliński, Warszawa 2009.

Walencik D., „Postępowanie regulacyjne przed Komisją Regulacyjną do spraw Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego”, *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 2008, tom 41, z. 1.

Walencik D., *Rewindykacja nieruchomości Kościoła Katolickiego w postępowaniu przed Komisją Majątkową*, Lublin 2009.

Zamirski K., „Rewindykacja mienia Kościoła Anglikańskiego w Polsce przed Międzykościelną Komisją Regulacyjną”, *Przegląd Prawa Wyznaniowego* 2018, nr 10.

Zaporowska M., Zaporowska Z., „Wakuf cmentarny. Zarys problematyki prawnej” [w:] *Non omnis moriar. Osobiste i majątkowe aspekty prawne śmierci człowieka: zagadnienia wybrane*. Wrocław 2015.

Zieliński T.J., „Rewindykacja nieruchomości Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego na terenie Gdańska po 1989 r. (Postępowania przed komisją regulacyjną)”, *Studia z Prawa Wyznaniowego* 2010, tom 3.

<http://mzr.pl/historia-mzr-w-rp/> [dostęp: 15 kwietnia 2022].

<https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=435A26BF> [dostęp: 15 kwietnia 2022].

Akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., *Dz.U.* z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.

Ustawa 10 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych, *Dz.U.* z 1990 r., nr 32, poz. 191.

Ustawa z 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jedn. *Dz.U.* z 2021 r., poz. 735.

Ustawa z 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, tekst jedn. *Dz.U.* z 2017 r., poz. 1153.

Ustawa z 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, *Dz.U.* z 1936 r., nr 30, poz. 240 ze zm.

Ustawa z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, tekst jedn. *Dz.U.* z 2021 r., poz. 1899.

Ustawa z 26 czerwca 1997 r. o zmianie ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz o zmianie niektórych ustaw, *Dz.U.* z 1998 r., nr 59, poz. 375.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 20 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania regulacyjnego przed Międzykościelną Komisją Regulacyjną, *Dz.U.* z 2004 r., nr 279, poz. 2768.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 26 listopada 2021 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia członków i personelu pomocniczego komisji regulacyjnych działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych w roku 2022, *Dz.U.* z 2021 r., poz. 2277.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 9 lutego 2000 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania regulacyjnego przed Międzykościelną Komisją Regulacyjną, *Dz.U.* z 2000 r., nr 12, poz. 151.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 14 czerwca 1999 r. w sprawie określenia państwowych jednostek organizacyjnych oraz jednostek samorządu terytorialnego, z których mienia mogą być wyłączone nieruchomości zamienne, oraz określenia państwowej jednostki organizacyjnej, na którą może być nałożony obowiązek zapłaty odszkodowania na rzecz osób prawnych kościołów, innych związków wyznaniowych i krajowych organizacji międzykościelnych, które zgłosiły roszczenia do Międzykościelnej Komisji Regulacyjnej, Dz.U. z 1999 r., nr 53, poz. 552.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 26 sierpnia 1936 r. o uznaniu Statutu Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. z 1936 r., nr 72, poz. 517 ze zm.

Statut MZR w RP, uchwalony 28 lutego 2009 roku w Białymstoku (w 3. dniu miesiąca Rabbi Al Aħal roku 1430 według kalendarza muzułmańskiego) przez XVII Nadzwyczajny Wszechpolski Kongres Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej, ze zmianami 15 marca 2014 roku w Białymstoku (w 14. dniu miesiąca Dżamada Al Aħal roku 1435 według kalendarza muzułmańskiego) przez XIX Nadzwyczajny Wszechpolski Kongres Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Inne dokumenty

Sprawozdanie z prac MKR z 21 kwietnia 2022 r.

Akta MKR dotyczące spraw 104/105/106: 1 segregator i 2 teczki.

Orzecznictwo

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 28 kwietnia 2018 r., sygn. akt: I OSK 2099/15, LEX nr 2100578.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 marca 2013 r., sygn. akt: K 25/10, LEX nr 1294138.